

СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМАТИКА, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ТА СУДОВА ПРАКТИКА

COLLECTION OF ALIMONY FROM MILITARY PERSONNEL UNDER MARTIAL LAW: PROBLEMS, SOLUTIONS AND JUDICIAL PRACTICE

Дяченко С.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права
Державний податковий університет

Лямзіна О.В., студентка IV курсу юридичного факультету
Державний податковий університет

Дана стаття присвячена проблематиці стягнення аліментів в умовах воєнного стану, висвітлюючи актуальні питання, шляхи їх вирішення та тенденції в судовій практиці. Виявлено, що з початком повномасштабної війни в Україні питання стягнення аліментів з військовослужбовців стало одним з найактуальніших. Проведено аналіз законодавства та визначено, що законодавство не встановлює жодних обмежень щодо стягнення аліментів з військовослужбовців, аліменти сплачуються на загальних засадах. Джерелами виплат аліментів виступають усі види грошового забезпечення військовослужбовців, за винятком тих, які не мають постійного характеру.

Встановлено подвійну правову природу аліментів на дитину, необхідність захисту прав дитини на отримання аліментів, а також потребу в соціальному та правовому захисті військовослужбовців. У статті досліджено проблеми стягнення аліментів з мобілізованих військовослужбовців, протиріччя в законодавстві щодо цієї теми, негативні наслідки зупинення провадження у справах про стягнення аліментів та відсутність альтернативних механізмів стягнення.

Здійснено аналіз судової практики щодо стягнення аліментів з військовослужбовців та визначення проблемних аспектів цієї практики. Досліджено Ухвалу судді Приморського районного суду м. Одеса від 08.08.2022 року у провадженні № 2/522/2962/22 за справою № 522/2056/22 зупинення провадження у справі про стягнення аліментів та додаткових витрат, а також Ухвалу судді Канівського міського районного суду Черкаської області від 28.09.2022 року у провадженні № 2/697/405/2022 по справі № 697/1265/22 про зміну розміру аліментів на утримання неповнолітнього сина в якій виніс рішення зупинити до припинення перебування відповідача у складі Збройних Сил України. Встановлено, що дані ухвали мають як позитивні так і негативні моменти.

Виявлено основні проблеми у сфері стягнення аліментів з військовослужбовців. Надано рекомендації щодо вдосконалення законодавства у сфері стягнення аліментів, застосування альтернативних механізмів стягнення, використання онлайн-сервісів для спрощення процесу та індивідуального підходу до вирішення кожної справи.

Ключові слова: аліментні відносини, стягнення аліментів, військовослужбовці, воєнний стан, судова практика.

This article is devoted to the problem of collecting alimony under martial law, highlighting current issues, ways to solve them, and trends in judicial practice. It was revealed that with the start of a full-scale war in Ukraine, the issue of collecting alimony from servicemen became one of the most urgent. An analysis of the legislation was carried out and it was determined that the legislation does not establish any restrictions on the collection of alimony from servicemen, alimony is paid on a general basis. The sources of alimony payments are all types of financial support for military personnel, except for those that are not of a permanent nature.

The dual legal nature of child alimony, the need to protect the child's rights to receive alimony, has been established, as well as the need for social and legal protection of military personnel. The article examines the problems of collecting alimony from mobilized servicemen, contradictions in the legislation on this topic, the negative consequences of the suspension of proceedings in cases about the collection of alimony and the lack of alternative collection mechanisms.

An analysis of judicial practice regarding the collection of alimony from servicemen and identification of problematic aspects of this practice was carried out. The decision of the judge of the Primorsky District Court of Odessa dated August 8, 2022 in proceedings No. 2/522/2962/22 in case No. 522/2056/22 to stop the proceedings in the case of recovery of alimony and additional expenses, as well as the Decision of the judge of the Kaniv City District Court was examined of Cherkasy Oblast dated September 28, 2022, in proceedings No. 2/697/405/2022 in case No. 697/1265/22 on changing the amount of alimony for the maintenance of a minor son, in which he made a decision to suspend the defendant's stay in the Armed Forces of Ukraine until termination. It is established that these resolutions have both positive and negative aspects.

The main problems in the sphere of alimony collection from military personnel have been identified. Recommendations were made on improving legislation in the area of alimony collection, using alternative collection mechanisms, using online services to simplify the process, and an individual approach to solving each case.

Key words: alimony relations, collection of alimony, military personnel, martial law, court practice.

Постановка проблеми. Кожного дня Україна стикається з серйозними викликами через запровадження воєнного стану на своїй території у відповідь на збройну агресію Російської Федерації. Цей режим передбачає делегування органам державної влади, військовим структурам та адміністраціям, а також органам місцевого самоврядування додаткових повноважень. Ці повноваження можуть призвести до тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина, а також прав та законних інтересів юридичних осіб.

Питання реалізації та захисту прав дітей в Україні завжди залишаються актуальними, а з початком воєнного стану 24 лютого 2022 року набули особливої гостроти. Війна в Україні спричинила значні соціальні та економічні наслідки, негативно вплинувши на життя багатьох людей, зокрема на тих, хто отримує аліменти. Звірства російських

окупантів на українській землі – це не лише жакливі масові викрадення, зникнення та вбивства дітей, – це й жорстоке порушення їхніх фундаментальних прав. Однак, важливо пам'ятати, що порушення прав дітей трапляються не лише в умовах війни, але й у мирний час.

Одним із таких порушень є невиконання батьками своїх обов'язків щодо належного матеріального забезпечення своїх дітей. Захист прав дитини в цій ситуації ґрунтується на Сімейному кодексі України та інших нормативно-правових актах, зокрема Цивільному кодексі України тощо. Законодавством чітко визначено механізми присудження аліментів для дітей.

Тобто, з початком повномасштабної війни в Україні питання стягнення аліментів з військовослужбовців стало одним з найактуальніших. З одного боку, важливо захищати права дітей на отримання належного утримання.

З іншого, необхідно враховувати складні обставини, в яких перебувають захисники країни, виконуючи свій військовий обов'язок. Тому питання стягнення аліментів з військовослужбовців під час воєнного стану потребують ретельного дослідження.

Стан опрацювання проблематики. Досліджуючи поняття стягнення аліментів в умовах воєнного стану важливо зазначити, що проблематику стягнення аліментів було охарактеризовано багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Правові проблеми у сфері нарахування аліментів вивчали такі вчені як Ратушна Б., Музика Я., Фурса С., Фурса Є., Маковій В., Голубенко Т., Бульчик К., Орел Л., Скрипник В., Коломієць Ю., Гелашвілі А. Їхні дослідження охопили широкий спектр питань, пов'язаних із законодавчим регулюванням аліментних відносин в умовах воєнного стану, особливостями нарахування та стягнення аліментів з урахуванням воєнних обставин та захистом прав дитини на отримання аліментів.

Метою даної статті є дослідження з'ясування правових особливостей стягнення аліментів з військовослужбовців під час дії воєнного стану на території України.

Виклад основного матеріалу. Аліментні відносини – це не просто явище сьогодення, а результат тривалого історичного розвитку. Їх виникнення ґрунтується на природній потребі будь-якої живої істоти піклуватися про майбутнє покоління.

З утворенням держави ці відносини трансформувалися в юридичний зв'язок між батьками та дітьми. Суспільство може організувати допомогу дітям двома шляхами:

– безпосередньо: надавати допомогу з бюджету або через систему соціальних виплат.

– через батьків: покладати на них обов'язок виховання та утримання дітей, надаючи їм для цього необхідні повноваження.

Сучасна держава обирає другий підхід, зобов'язуючи батьків піклуватися про своїх дітей та надаючи їм для цього необхідні права та відповідальність [1].

Для початку, необхідно з'ясувати природу виконавчого провадження, з яким нерозривно пов'язана процедура виконання рішення по стягненню аліментів. Виконавче провадження – це сукупність заходів, спрямованих на примусове виконання рішень суду та інших органів, що здійснюється уповноваженими органами та особами [2]. В Україні кожна особа має право на гарантований судовий захист, який надається державою для відновлення порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів. Цей процес реалізується через чітко визначену послідовність дій у рамках цивільного процесу, що спрямовані на отримання судового рішення та його примусове виконання. Саме остання стадія цивільного судочинства має першочергове значення, адже без реалізації судового рішення виконавчою службою втрачається сенс усіх попередніх процесуальних кроків [3].

В Україні держава надає охорону сім'ї, дитинству, материнству та батьківству. Це закріплено на законодавчому рівні. Батьки мають обов'язок утримувати своїх дітей до їх повноліття. Всі діти мають рівні права, незалежно від походження, народження в шлюбі чи поза ним. Насильство та експлуатація над дітьми караються законом. Важливо підкреслити, що законодавець гарантує захист не шлюбу як інституту, а саме сім'ї, дитинства, материнства та батьківства. Основними суб'єктами сімейних відносин, окрім батьків, є діти. Тому держава має створювати необхідні умови для судового захисту прав та свобод дітей [4].

Право дитини на належне утримання нерозривно пов'язане з її правом на гідне життя. Згідно зі статтею 8 Закону України «Про охорону дитинства», держава гарантує створення умов для всебічного розвитку дитини, включаючи її фізичне, інтелектуальне, моральне, культурне, духовне та соціальне становлення. Цей закон чітко визначає відповідальність батьків та осіб, які їх заміню-

ють, за забезпечення потреб дитини. Невиконання цього обов'язку тягне за собою юридичні наслідки [5]. Важливо підкреслити, що утримання дитини – це не просто фінансова допомога, а й виконання свого батьківського обов'язку. Це щира турбота про благополуччя та майбутнє дитини [6].

Піклування про дітей залишається пріоритетом, незалежно від обставин, включаючи воєнний час. Кожна дитина має право на гідне життя, розвиток та захист своїх інтересів, що гарантується державою. За українським законодавством стягнення аліментів відбувається через суд з урахуванням доходів платника. З заявою про стягнення аліментів необхідно звернутися до відповідного суду за місцем реєстрації особи.

Враховуючи поточну ситуацію, суди не завжди можуть оперативно опрацювати всі справи. Однак це не позбавляє громадян права на судовий захист. Для вирішення питання стягнення аліментів може бути застосована тимчасова зміна територіальної підсудності судів. Важливо зазначити, що за згодою сторін можливе укладення договору про аліменти. Цей договір, який підлягає нотаріальному посвідченню, визначає розмір, строки та порядок сплати аліментів (за умови відсутності спору).

У воєнний час такий спосіб вирішення питання стає дедалі поширенішим. Окрім того, платник аліментів може передати у власність дитини нерухоме майно. Це звільняє його від необхідності сплачувати аліменти, але не звільняє від обов'язку сплачувати додаткові кошти на утримання дитини [7, с. 582].

Враховуючи тісний зв'язок питання батьківства з різними аспектами соціального життя, включаючи моральні, культурні, історичні, наукові та правові, його вирішення має подвійний характер. З одного боку, можливе формальне урегулювання, з іншого – необхідне створення правових механізмів для захисту прав дитини на справедливе та швидке вирішення цього питання. В умовах глобалізації проблема батьківства набуває міжнародного масштабу. Для її вирішення потрібна співпраця фахівців з різних галузей. Це дозволить створити умови для реалізації державою нових законів, що стосуються цього питання. Пріоритетними завданнями також є якісний та всебічний розвиток майбутніх поколінь [8].

Стаття 181 Сімейного кодексу України визначає загальні засади виконання батьками обов'язку утримувати дитину. Ця стаття слугує основою для деталізації способів виконання цього обов'язку в інших статтях глави 14 Сімейного кодексу України [9]. Вона визначає порядок визначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі, описує процес укладення договору між батьками про сплату аліментів на дитину, загальні засади виконання батьками обов'язку утримувати дитину, слугує основою для деталізації способів виконання цього обов'язку в інших статтях глави 14 Сімейного кодексу України, підкреслює пріоритетність періодичних платежів у вигляді щомісячних виплат, допускає можливість включення умови про одноразову виплату до договору між батьками, але за умови гарантування інтересів дитини тощо.

Також, згідно з п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» [10], пріоритетним способом виконання обов'язку утримувати дитину є періодичні платежі у вигляді щомісячних виплат. Винятком є те, що разовий платіж, може бути застосований згідно зі статтею 190 Сімейного кодексу України.

1 квітня 2022 року Міністерство юстиції України оприлюднило роз'яснення щодо аліментних зобов'язань у період воєнного стану. Цей документ було підготовлено у зв'язку з прийняттям Закону № 2129-IX від 15 березня 2022 року. Згідно з прийнятим законом тимчасово, на

період дії воєнного стану зупиняється стягнення заборгованості з заробітної плати та інших доходів боржника. Однак це правило не поширюється на рішення про стягнення аліментів, та рішення, боржниками за якими є громадяни Російської Федерації. Роз'яснення Міністерства юстиції надають чітке розуміння того, як діють аліментні зобов'язання під час воєнного стану. Громадяни, які мають право на отримання аліментів, можуть бути впевнені, що їхні права будуть захищені [11].

Важливим є те, що обмеження не поширюються на громадян РФ, які законно проживають на території України. А також, з доходів боржника дозволено проводити відрахування лише у двох випадках: на виконання рішень про стягнення аліментів та на виконання рішень, боржниками за якими є громадяни РФ.

Війна змусила багатьох чоловіків стати на захист України. Це, в свою чергу, призвело до зростання кількості питань від матерів малолітніх та неповнолітніх дітей щодо стягнення аліментів з військовослужбовців. Важливо зазначити, що:

1. Законодавство не встановлює жодних обмежень щодо стягнення аліментів з військовослужбовців.
2. Аліменти сплачуються на загальних засадах.
3. Джерелами виплат аліментів виступають усі види грош ового забезпечення військовослужбовців, за винятком тих, які не мають постійного характеру.
4. Це означає, що матері дітей мають право на отримання аліментів, незалежно від того, де перебуває їхній колишній чоловік (навіть якщо він мобілізований), розмір аліментів буде визначатися з урахуванням усіх видів грошового забезпечення військовослужбовця [12].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 122 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 146» з військовослужбовців, які входять до лав Збройних Сил України, або інших утворених, військових формувань, Державної прикордонної служби, Державного спецзв'язку, осіб, які працюють в поліції, осіб рядового та начальницького складу органів, а також підрозділів внутрішніх справ, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро, служби цивільного захисту та, Державної кримінально-виконавчої служби утримання аліментів здійснюється з усіх видів грошового забезпечення, окрім того, що не має постійного характеру, та у інших випадках, які передбачені чинним законодавством [13].

Ситуація з позовами про стягнення аліментів з військовослужбовців має певні нюанси. Якщо позов було подано після початку повномасштабного вторгнення:

1. Військовослужбовець має право звернутися до суду з заявою про зупинення провадження у справі.
2. Зупинення може бути ініційовано через поважну причину – неможливість прийти до суду через виконання військового обов'язку (згідно з п. 2 ч. 1 ст. 251 Цивільного процесуального кодексу України [14]).

Згідно з цим пунктом суд зобов'язаний зупинити провадження, якщо:

1. Сторона або третя особа, яка висуває вимоги щодо предмета спору, перебуває у складі Збройних Сил України або інших законних військових формувань.
2. Ці формування переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Проте, зупинення провадження не означає скасування стягнення аліментів. Після закінчення дії поважної причини провадження буде відновлено та військовослужбовець має право на захист своїх прав, в тому числі й пов'язаних з аліментами.

Досліджуючи дану тему, важливою складовою є опрацювання судової практики. Тому нами було проаналізовано декілька ухвал, щодо стягнення аліментів з військовослужбовців.

Відповідно до Ухвали судді Приморського районного суду м. Одеса від 08.08.2022 року у провадженні № 2/522/2962/22 за справою № 522/2056/22 було розглянуто питання про зупинення провадження у справі про стягнення аліментів та додаткових витрат. Підставою для зупинення було те, що Відповідач був мобілізований та перебуває на військовій службі з 04 березня 2022 року [15].

Майже ідентичною є Ухвала судді Канівського міськрайонного суду Черкаської області від 28.09.2022 року у провадженні № 2/697/405/2022 по справі № 697/1265/22 в якій суд ухвалив рішення на позов про зміну розміру аліментів на утримання неповнолітнього сина – зупинити до припинення перебування відповідача у складі Збройних Сил України [16].

Базуючись на аналізах цих ухвал, можна зробити висновок, що вони порушують схожі питання. Обидві справи стосуються аліментів та військовослужбовців, мобілізованих під час воєнного стану. Тобто, необхідно виділити загальні позитивні та негативні моменти, а також розглянути проблематику кожної ухвали.

Загальними позитивними моментами обох ухвал є:

1. Захист прав військовослужбовців. Обидві ухвали гарантують, що військовослужбовці, які не можуть бути присутні на судових засіданнях через виконання військового обов'язку, не втраять можливості відстоювати свої права після закінчення служби.
2. Справедливий розгляд справ. Зупинення справ запобігає ухваленню рішень за відсутності однієї зі сторін, що могло б призвести до несправедливого вирішення спору.

До негативних моментів вказаних ухвал належать:

1. Невизначеність термінів. В обох ухвалях нечітко визначено, коли саме буде припинено перебування відповідача у Збройних Силах України. Це може призвести до затримки у розгляді справ.
2. Відсутність альтернативних рішень. Суди не розглядають альтернативних варіантів, наприклад, тимчасового стягнення аліментів з інших джерел доходу відповідача. Це могло б підтримати позивача матеріально під час зупинення справи.
3. Можливі порушення прав позивача. Зупинення справ може негативно вплинути на матеріальне становище позивачів, які потребують належного утримання. Ухвали не передбачають компенсації цих втрат.

Розглядаючи окремо кожну ухвалу, можна сказати, що в Ухвалі № 522/2056/22 немає згадки про спроби зв'язатися з відповідачем для дистанційної участі або відтермінування засідання до його можливої появи. В свою чергу, Ухвала № 697/1265/22 не враховує інші можливі причини звільнення зі служби, окрім завершення воєнного стану.

Не дивлячись на всі зміни, які були внесені до нашого законодавства, наразі, існують деякі проблематичні питання у сфері стягнення аліментів з військовослужбовців, які потребують вирішення. До них належать:

1. По-перше, зупинення провадження у справах про стягнення аліментів. Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 251 Цивільного процесуального кодексу України суд може зупинити провадження, якщо військовослужбовець не може прийти до суду через виконання військового обов'язку. Це може призвести до затримки виплати аліментів.
2. По-друге, зменшення розміру аліментів. Через зменшення грошового забезпечення військовослужбовців під час воєнного стану може виникнути потреба у зменшенні розміру аліментів.
3. По-третє, складність стягнення аліментів. Переміщення військовослужбовців, зміна місць дислокації ускладнюють процес стягнення.

Вказані проблеми необхідно усунути, шляхом дотримання певних правил та здійснення запропонованих нижче заходів:

1. Застосування альтернативних механізмів стягнення:

- договори про добровільну виплату аліментів;
- медіація.

2. Звернення до органів державної виконавчої служби:

- ініціювання розшуку військовослужбовця;
- накладення арешту на його майно.

3. Звернення до суду з заявою про зменшення розміру аліментів:

- надання документів, що підтверджують зниження грошового забезпечення.

4. Використання онлайн-сервісів:

- електронний суд;
- система електронного документообігу.

5. Вдосконалення законодавства:

- чітке визначення процедури стягнення аліментів з військовослужбовців;
- розширення переліку джерел доходу, з яких можуть стягуватися аліменти;
- встановлення чітких термінів служби та причин звільнення.

Висновки. Аліменти на дитину мають подвійну правову природу: вони є одночасно об'єктом цивільних та сімейних правовідносин. Одержувач аліментів зобов'язаний використовувати їх виключно за цільовим призначенням – на утримання та виховання дитини.

Питання стягнення аліментів з військовослужбовців в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним через складні економічні та соціальні обставини, спричинені війною. Існують протиріччя в законодавстві щодо стягнення аліментів з військовослужбовців. З одного боку, закон гарантує право дитини на отримання аліментів. З іншого боку, військовослужбовці, які ризикують життям, потребують соціального захисту. Зупинення провадження у справах про стягнення аліментів з мобілізованих військовослужбовців негативно впливає на матеріальне становище дітей. Відсутність альтернативних механізмів стягнення аліментів (наприклад, з інших джерел доходу) ускладнює ситуацію. Невизначеність термінів служби та можливість звільнення з інших причин створюють ризики для стягнення аліментів.

Захист прав дитини є одним із пріоритетів держави, незважаючи на складні обставини. Військовослужбовці, які ризикують життям за свободу країни, також потребують соціального та правового захисту. В свою чергу, суди намагаються знайти баланс між правами дитини та військовослужбовця, використовуючи різні підходи до вирішення спірних питань. Важливим фактором є індивідуальний підхід до кожної справи з урахуванням усіх обставин. Органам влади рекомендується ініціювати внесення змін до законодавства щодо стягнення аліментів з військовослужбовців. Судам рекомендується використовувати гнучкий підхід до вирішення справ про стягнення аліментів з урахуванням усіх обставин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гелашвілі А. Г. Правові гарантії права дитини на достатній рівень життя при укладанні договору про припинення права дитини на аліменти у зв'язку з набуттям права власності на нерухомість. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. Випуск 37, 2023 р. Ст. 59–67. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/12458>
2. Дяченко С. В., Завадко Д. О. Приватні виконавці в Україні: їх правовий статус, проблеми та перспективи розвитку. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 2 (50), 2021*. Ст. 99–104. URL: http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2021/2/2_2021.pdf#page=99
3. Дяченко С. В., Бондарева А. В. Виконання судових рішень як заключна стадія цивільного процесу. *Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3(28) Том 1, 2019*. Ст. 74–77. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v3-1_2019/3-1.pdf#page=74
4. Дяченко С. В., Єрьоменко Д. О. Проблеми розгляду судами справ про позбавлення батьківських прав. *Нове українське право, Вип. 3, 2021*. Ст. 41–48. URL: <http://www.newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/21/18>
5. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30, ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
6. Маковій В. П. Способи виконання обов'язку батьків з утримання дитини в сучасних умовах. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XIV міжнар. наук.-практ. інтернетконф.* Одеса, 31 жовтня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. Ст. 81–84. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a99ea71d-ff38-4c82-8968-3ecba6a74c43/content>
7. Приходько Н. Стягнення аліментів під час воєнного стану. *Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25–28 квітня 2023 р.)*. Суми, 2023. Ст. 642. URL: https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/11059/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D0%9D%D0%9F%D0%9A_25_28_04_2023.pdf#page=582
8. Дяченко С. В., Гордієнко Т. С. Судове визнання факту батьківства. *Судова практика. Київський часопис права*. 2021. № 3. Ст. 65–70. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/38/36>
9. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22, ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
10. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного суду України від 15.05.2006 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06#Text>
11. Роз'яснення Мін'юсту щодо аліментних зобов'язань у період воєнного стану від 01.04.2022 р. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-minyustu-shchodo-alimentnih-zobov'язan-u-period-voennogo-stanu>
12. Кушніренко Т. Стягнення аліментів під час війни. *Інтент*. 2023. URL: <https://intent.press/expert/humanrights/2023/styagnennya-alimentiv-pid-chas-vijni-roz'ясnennya-ekspertki/>
13. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 146: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2022 року № 122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-2022-%D0%BF#Text>
14. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
15. Про стягнення аліментів та додаткових витрат: Ухвала Приморського районного суду м. Одеса від 08.06.2022 № 522/2056/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104828211#>
16. Про зміну розміру аліментів на утримання неповнолітнього сина: Ухвала Канівського міськрайонного суду Черкаської області від 28.09.2022 № 697/1265/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106518725#>